

СПЕЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС

Розглянуто спеціальні принципи надання адміністративних послуг підрозділами ОВС, а також розкрито зміст принципів у контексті національного законодавства.

Ключеві слова: адміністративна послуга, органи публічної влади, принципи надання адміністративних послуг, адміністративні підрозділи ОВС, суб'єкт звернення, суб'єкт надання послуги.

Рассмотрены специальные принципы предоставления административных услуг подразделениями ОВД, а также раскрыто содержание принципов в контексте национального законодательства.

Ключевые слова: административная услуга, органы публичной власти, принципы предоставления административных услуг, административные подразделения ОВД, субъект обращения, субъекты предоставления услуги.

Special principles of administrative services, granting by the divisions of the organs of internal affairs are considered, as well as the contents of these principles in the context of national legislation is revealed.

Keywords: administrative service, public authorities, principles of granting of administrative services, MIA administrative divisions, subject of the reference, subjects of service granting.

У вітчизняній адміністративно-правовій теорії найчастіше пропонується поділ принципів адміністративного права на загальні й спеціальні. Наприклад, у Академічному курсі адміністративного права України виокремлюються загальні й спеціальні принципи. У свою чергу, загальні принципи мають фундаментальне значення для всієї галузі, виявляються й деталізуються у принципах спеціальних, характерних для окремих інститутів адміністративного права: державної служби, адміністративної відповідальності, адміністративного процесу тощо [1, с. 82].

Спеціальні принципи знаходять своє відображення в законах, які регулюють державно-управлінську діяльність у сфері надання адміністративних послуг, та підзаконних нормативно-правових актах органів виконавчої влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, які виступають суб'єктами надання адміністративних послуг.

Аналізуючи підходи сучасних європейських дослідників до класифікації та поділу основних європейських принципів адміністративного права, не менш важливою за своїм значенням стала розроблена за участю експертів Ради Європи у сфері взаємовідносин органів публічної влади з громадянами, представлена у посібнику Ради Європи "Адміністрація та Ви" [2]. У цьому посібнику запропоновано виокремити дві основні групи принципів у відносинах органів публічної влади з громадянами:

1) **матеріальні принципи**, серед яких виділено сім основних принципів: законність; рівності перед законом; відповідності статутним цілям; пропорційності; об'єктивності та безсторонності; захисту довіри до закону та законодавчо закріплених прав; відповідальності;

2) **процедурні принципи**, до яких віднесено шість основних принципів: доступу до адміністративних (публічних) послуг; право бути почутими; право на представництво та допомогу; розумного строку, повідомлення; пояснення причин та визначення засобів захисту прав і апеляцій; виконання адміністративних рішень.

На нашу думку, слід погодитись із доцільністю виділення матеріальних та процедурних принципів для врегулювання відносин між органами публічної влади та громадянами, оскільки в основу класифікації і поділу вказаних принципів покладено критерій забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина, на виконання якого і виділено групи принципів, що забезпечують відкритість органів публічної влади для громадян, відповідальність суб'єктів правовідносин, а також контроль та нагляд за діяльністю зазначених суб'єктів з метою забезпечення найбільш ефективної реалізації прав і свобод людини.

У цьому році в рамках спільного дослідження Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів та Харківського інституту соціальних досліджень було проведено опитування суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг у міліції. Абсолютна більшість опитаних громадян відповіли, що отримують послуги, в усьому дотримуючись вимог офіційної процедури (84,6 % відповідей).

Серед першочергових завдань для покращання роботи з надання адміністративних послуг у міліції респонденти виділили, зокрема, полегшення доступу до інформації про процедури, платежі, контакти спеціалістів (26,7 %) [3].

Водночас слід зазначити, що сьогодні в Україні державна політика у сфері регулювання надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, якими є підрозділи експертної служби, Державної автомобільної інспекції, служби дозвільної системи, ліцензування та державного охоронного нагляду органів внутрішніх справ системи МВС України (далі – адміністративні підрозділи ОВС), має базуватися відповідно до закріплених у статті 4 Закону України “Про адміністративні послуги” на наступних принципах:

1) верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності (комплексний принцип); 2) стабільності; 3) рівності перед законом; 4) відкритості та прозорості; 5) оперативності та своєчасності; 6) доступності інформації про надання адміністративних послуг; 7) захищеності персональних даних; 8) раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг; 9) неупередженості та справедливості; 10) доступності та зручності для суб'єктів звернень [4].

Слід зауважити, що перших п'ять загальноправових (загальні або основні) принципів надання адміністративних послуг адміністративними підрозділами ОВС ми вже розглянули у попередній статті. У цій статті ми розглянемо **спеціальні (процедурні) принципи** надання адміністративних послуг. До цієї групи належать **заключних п'ять принципів**, викладених вище.

Принцип доступності інформації про надання адміністративних послуг передбачає фактичну можливість суб'єктів звернення мати доступність до інформації про надання адміністративних послуг суб'єктів їх надання – адміністративних підрозділів ОВС.

Цей принцип включає в себе наявність достатньої (повної) і коректної інформації про адміністративні підрозділи ОВС, які є суб'єктами надання адміністративних послуг, та розмаїття джерел інформації про надання цих послуг, в тому числі можливість отримання інформації з офіційних веб-сайтів вказаних підрозділів ОВС та у місці здійснення прийому суб'єктів звернень, яка міститься в

інформаційній картці з надання адміністративних послуг, а також через Єдиний державний портал адміністративних послуг, який ведеться Мінекономрозвитку України, що забезпечує доступ суб'єктів звернення до інформації про ці послуги з використанням мережі Інтернет і є офіційним джерелом інформації про їх надання.

Він забезпечує ефективність спілкування телефоном, функціонування цілодобової Урядової телефонної довідки, довідки центрів надання адміністративних послуг, центрів надання послуг, пов'язаних із використанням автотранспортних засобів (далі – ЦНП), а також електронної пошти суб'єктів надання адміністративних послуг.

Вказаний принцип надає можливість вільного (безперешкодного) доступу фізичних та юридичних осіб приватного права до приміщень адміністративних підрозділів ОВС чи ЦНП, які є суб'єктами надання адміністративних послуг, та право суб'єкта звернення на безоплатне отримання інформації про адміністративні послуги та порядок їх надання, що забезпечується шляхом надання їм безоплатного доступу до Реєстру адміністративних послуг, розміщеного на Урядовому порталі, а також інформування таких суб'єктів через засоби масової інформації.

Втілюючи в життя принцип доступності інформації про надання адміністративних послуг, адміністративні підрозділи ОВС як суб'єкти надання адміністративних послуг зобов'язані розробити та затвердити на кожну адміністративну послугу інформаційну картку [4], яку розмістити в мережі Інтернет на офіційному веб-сайті чи веб-сторінках та в місцях здійснення прийому суб'єктів звернень.

У цій картці міститься інформація про: 1) суб'єкта надання адміністративної послуги та/або центр надання адміністративних послуг (найменування, місцезнаходження, режим роботи, телефон, адресу електронної пошти та веб-сайту); 2) перелік документів, необхідних для отримання адміністративної послуги, порядок та спосіб їх подання, а в разі потреби – інформацію про умови чи підстави отримання адміністративної послуги; 3) платність або безоплатність адміністративної послуги, розмір та порядок внесення плати (адміністративного збору) за платну адміністративну послугу; 4) строк надання адміністративної послуги; 5) результат надання адміністративної послуги; 6) можливі способи отримання відповіді (результату); 7) акти законодавства, що регулюють порядок та умови надання адміністративної послуги [4].

Слід зазначити, що *Єдиний державний портал адміністративних послуг*, забезпечує: 1) доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги, суб'єктів надання адміністративних послуг та центрів надання таких послуг; 2) доступність для завантаження і заповнення в електронній формі заяв та інших документів, необхідних для отримання адміністративних послуг; 3) можливість подання суб'єктами звернення заяв за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку; 4) можливість отримання суб'єктами звернення інформації про хід розгляду їх заяв; 5) можливість отримання суб'єктами звернення за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку результатів надання адміністративних послуг; 6) можливість здійснення суб'єктами звернення оплати за надання адміністративної послуги дистанційно, в електронній формі [5].

Таким чином, реалізуючи принцип доступності інформації про надання адміністративних послуг, адміністративні підрозділи ОВС забезпечують доступність такої інформації суб'єктам звернення – фізичним та юридичним особам через: спілкування телефоном, а також телефонної довідки та довідки центрів надання послуг; отримання інформації мережі Інтернет з офіційного веб-сайту МВС України чи веб-сторінок вказаних підрозділів, де також розміщується інформаційна

картка на кожну адміністративну послугу; засоби масової інформації, а також у місцях здійснення прийому суб'єктів звернень тощо.

Одним із визначальних спеціальних (*процедурних*) принципів у сфері державної політики з надання адміністративних послуг є **принцип захищеності персональних даних**, його ще можна назвати загальноправовим, оскільки правовою основою цього принципу є Конституція України.

Відповідно до ст. 32 Основного Закону, “не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини” [6].

Слід зауважити, що конфіденційною інформацією (від лат. confidential – довіра) є *інформація* з обмеженим доступом, що містить відомості, якими володіють, користуються або розпоряджаються окремі фізичні чи юридичні особи й які становлять предмет їх професійного, ділового, виробничого, комерційного та іншого інтересу [7, с. 332].

Порядок доступу, система захисту та рівень конфіденційності відповідних відомостей визначається законодавством або їх власником. Конфіденційною є інформація про особу, тобто її персональні дані.

У Законі України “Про захист персональних даних” від 1 червня 2010 р. № 2297-VI вказано, що **персональні дані** – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [8].

Відповідно до п. 2 ст. 11 Закону України “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII, основними персональними даними про особу є: національність, освіта, сімейний стан, релігійна приналежність, стан здоров'я, адреса, дата й місце народження [9].

У новому юридичному словнику під словом “захищеність” слід розуміти підтримку дисципліни доступу, яка виключає несанкціоноване отримання інформації [10, с. 216].

Розглядаючи принцип захищеності персональних даних варто зазначити, що в Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, яка ратифікована Законом України від 6 липня 2010 р. № 2438-VI, вказано, що для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання, дотримання її прав й основоположних свобод, зокрема її права на недоторканність приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються.

У Конвенції зазначено, що персональні дані, які піддаються автоматизованій обробці, повинні: *a) отримуватися та оброблятися сумлінно та законно; b) зберігатися для визначених і законних цілей та не використовуватися в спосіб, несумісний із цими цілями; c) бути адекватними, відповідними та ненадмірними стосовно цілей, для яких вони зберігаються; d) бути точними та в разі необхідності оновлюватися; e) зберігатись у формі, яка дозволяє ідентифікацію суб'єктів даних не довше, ніж це необхідно для мети, для якої такі дані зберігаються* [11].

Слід зауважити, що правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, спрямовані на захист основоположних прав та свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних, що регулюються Законом України “Про захист персональних даних” від 1 червня 2010 р.

Таким чином, при розгляді принципу захищеності персональних даних, адміністративні підрозділи ОВС повинні враховувати закріплені в цьому Законі

положення, а також положення у вказаній вище Конвенції, які поширюється на їх діяльність при наданні адміністративних послуг з обробки персональних даних суб'єктів звернення, що заносяться посадовими особами підрозділів ОВС до електронних баз даних чи картотек.

Отже, персональні дані обробляються у формі, що допускає ідентифікацію фізичної особи, якої вони стосуються, *у строк, не більший, ніж це необхідно відповідно до їх законного призначення* [8].

Оскільки держава гарантує захист персональних даних, адміністративні підрозділи ОВС за згодою суб'єктів звернення обробляють персональні дані і забезпечують їх захист від незаконної обробки, у тому числі від втрати, незаконного або випадкового знищення та незаконного доступу, зміни та поширення, а також забезпечують захист персональних даних у базі персональних даних.

Варто зазначити, що захист персональних даних посадовими особами адміністративних підрозділів ОВС, які надають адміністративні послуги, повинен здійснюватися лише відповідно до їхніх професійних чи службових або трудових обов'язків. Посадові особи зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, а також особисто забезпечують захист персональних даних, якими вони володіють. Таке зобов'язання зберігає чинність після припинення ними діяльності, пов'язаної з персональними даними, крім випадків, установлених законом.

У адміністративних підрозділах ОВС, які є суб'єктами надання адміністративних послуг, визначається відповідальна особа, яка організує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці. Надання інформації про персональні дані суб'єктами надання адміністративних послуг суб'єктам звернення повинно здійснюватися так, щоб не порушувати права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. На кожну адміністративну послугу суб'єктом надання цих послуг заводиться лист про проходження справи, у якому робиться позначка про дату та час передачі чи направлення справи від одного виконавця – посадової особи, до іншої.

Принцип захищеності персональних даних передбачає, що адміністративні підрозділи ОВС, які отримали персональні дані від суб'єкта звернення, повинні їх знищити в разі: 1) *закінчення строку зберігання даних, визначеного згодою суб'єкта звернення за отриманням адміністративної послуги на обробку цих даних*; 2) *припинення правовідносин між суб'єктом звернення за отриманням адміністративної послуги та суб'єктом надання адміністративних послуг*; 3) *набрання законної сили рішенням суду щодо вилучення даних про фізичну особу суб'єкта звернення з бази персональних даних* [8]. Персональні дані суб'єкта звернення, зібрані адміністративними підрозділами ОВС з порушенням вимог законодавства, підлягають знищенню у встановленому порядку.

Суб'єктам надання адміністративних послуг дозволяється внесення змін до персональних даних за зверненням інших суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними, якщо на це є згода суб'єкта звернення чи відповідна зміна здійснюється за рішенням суду, що набрало законної сили. Зміна персональних даних, які не відповідають дійсності, проводиться адміністративними підрозділами ОВС невідкладно з моменту встановлення невідповідності.

Таким чином, принцип захищеності персональних даних адміністративними підрозділами ОВС – це сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних заходів, а також підтримка дисципліни доступу, яка виключає несанкціоноване отримання інформації про відомості чи сукупність відомостей

про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Здійснення контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних відповідно до ст. 22 Законом України “Про захист персональних даних” від 1 червня 2010 р. покладено на Державну службу України з питань захисту персональних даних (далі – ДСЗПД України), інші органи державної влади [8].

Відповідно до пп. 14 п. 3 Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня № 390 [12], ця служба здійснює контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних.

ДСЗПД України виступає центральним органом виконавчої влади, реєструє бази персональних даних та веде Державний реєстр баз персональних даних, надає витяги із нього, видає володільцям або розпорядникам баз персональних даних обов’язкові до виконання приписи щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних та вимагає надання необхідної інформації та документів, що підтверджують усунення виявлених порушень, складає адміністративні протоколи про виявлені правопорушення законодавства у сфері захисту персональних даних, а також передає правоохоронним органам матеріали про виявлені правопорушення у сфері захисту персональних даних тощо.

Таким чином, порушення законодавства посадовими особами адміністративних підрозділів ОВС щодо захисту персональних даних тягне за собою відповідальність, встановлену чинним законодавством, а також передбачає право суб’єкта звернення на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням інформації.

Відповідно до **принципу раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг**, адміністративні підрозділи ОВС як суб’єкти надання адміністративних послуг на кожну адміністративну послугу, яку вони надають, розробляють та затверджуються інформаційні картки.

При розгляді принципу доступності інформації про надання адміністративних послуг ми уже зупинилися та розглядали інформаційну картку адміністративних послуг. Але нам слід зазначити, що у вказаній картці адміністративним підрозділам ОВС необхідно чітко встановити раціональну мінімізацію кількості документів та процедурних дій, необхідних для отримання адміністративної послуги, у тому числі порядок та спосіб їх подання, а в разі потреби – інформацію про умови чи підстави отримання адміністративної послуги.

Слід зауважити, що адміністративні підрозділи ОВС не можуть вимагати від суб’єкта звернення документи або інформацію, що перебувають у його володінні або підрозділів та організацій, що належать до сфери їх управління. Вони отримують відповідні документи або інформацію без участі суб’єкта звернення, у тому числі шляхом прямого доступу до інформаційних систем або баз даних суб’єктів надання адміністративних послуг. *Наприклад*, інформацію щодо наявності чи відсутності судимості в суб’єкта звернення адміністративні підрозділи ОВС отримують самостійно з баз даних Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України.

Отже, адміністративні підрозділи ОВС зобов’язані: 1) *забезпечити безоплатне надання таких документів або інформації не пізніше трьох робочих днів з дня отримання запиту від суб’єкта надання адміністративної послуг*; 2) *вживати заходів щодо розбудови системи міжвідомчої електронної взаємодії, забезпечення безоплатного та відкритого доступу до своїх інформаційних систем та баз*

даних; 3) забезпечити зберігання та захист інформації, отриманої в результаті надання адміністративної послуги.

Вказані підрозділи також забезпечують можливість безоплатного одержання суб'єктами звернення у достатній кількості бланків заяв та інших документів, необхідних для звернення щодо надання адміністративної послуги, в тому числі одержання бланків з веб-сайтів суб'єктів надання адміністративних послуг, а також ЦНП.

Розглядаючи *принцип неупередженості та справедливості* слід зазначити, що цей принцип носить комплексний характер, оскільки тут можна говорити про два взаємопов'язані та взаємообумовлені принципи: неупередженість; справедливність.

Розглядаючи *принцип неупередженості* надання адміністративних послуг адміністративними підрозділів ОВС, слід розуміти його як такий, що бере до уваги об'єктивні дані й є об'єктивним щодо суб'єктів звернення – фізичної чи юридичної особи, яка звертається за отриманням адміністративних послуг та прийняттям суб'єктом надання цих послуг неупередженого та об'єктивного рішення щодо набуття, зміни чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Не повинно скластися хибної практики в посадових осіб адміністративних підрозділів ОВС реагувати на звернення наперед, без ознайомлення з поданою заявою та документами щодо надання адміністративної послуги, і пов'язаного з цим відповідного ставлення, а також процесу попередньої оцінки суб'єкта звернення, посадовими особами без достатніх на те підстав і фактів.

Розкриваючи *принцип справедливості*, варто зазначити, що у Юридичній енциклопедії справедливність (лат. *justitia*) визначається як соціально-етична та морально-правова категорія, один із основних принципів права. Поняття "справедливість" позначає наявність у соціальному світі прав, засад і виражає їх правильність, імперативність і необхідність. Платон називав справедливість добродетністю, що означає правильне ставлення до інших людей. Юстиніан відзначав справедливність як постійну і вічну волю віддавати кожному належне [10, с. 604].

Таким чином, принцип справедливості при наданні адміністративних послуг адміністративними підрозділами ОВС виступає визначальною ознакою і невід'ємним механізмом регулювання відносин між суб'єктами надання адміністративних послуг та суб'єктами звернення за отриманням цих послуг, підтриманням взаємоповаги між вказаними суб'єктами, необхідністю гармонізації різних протилежних інтересів цих суб'єктів. Цей принцип є належним (необхідним) імперативом, що відповідає сутності, правам і потребам суб'єкта звернення.

Отже, вказаний вище принцип не допускає будь-якої неправомірної зацікавленості адміністративних підрозділів ОВС, а також їх посадових осіб в результатах розгляду заяви суб'єкта звернення за отриманням цієї послуги, а також прийнятті відповідних адміністративно-розпорядчих дій та прийнятті справедливих рішень щодо надання адміністративної послуги конкретній фізичній чи юридичній особі приватного права, якщо це пов'язано або може бути пов'язано з їх особистою, прямою чи опосередкованою (непрямою) зацікавленістю у результатах розгляду надання адміністративної послуги або з інтересами їх близьких родичів.

Посадові особи адміністративних підрозділів ОВС при наданні адміністративних послуг суб'єктам звернення мають прагнути досягнення справедливого балансу між правами та свободами людини і громадянина й загальними інтересами суспільства.

Принцип доступності та зручності для суб'єктів звернень має значення перш за все для забезпечення вільного та зручного доступу суб'єкта звернення за отриманням адміністративної послуги до інформації щодо порядку, умов, строків, вартості, які вказуються в інформаційній картці адміністративних послуг, а також до інформації про стан, хід та результати розгляду заяв про надання цих послуг у відповідних адміністративних підрозділах ОВС чи ЦНП.

Цей принцип також включає в себе: облаштування в місцях прийому адміністративних підрозділів ОВС інформаційних стендів зі зразками відповідних документів та інформації в обсязі, достатньому для отримання адміністративної послуги без сторонньої допомоги; створення та функціонування веб-сайтів, на яких розміщується інформація про порядок надання відповідних адміністративних послуг, режим доступу до приміщення, в якому здійснюється прийом суб'єктів звернень, наявність сполучення громадського транспорту, під'їзних шляхів та місць паркування; здійснення посадовими особами прийому суб'єктів звернень згідно з графіком, затвердженим керівником відповідного суб'єкта надання адміністративних послуг. Кількість годин прийому суб'єктів звернень має становити не менше 40 годин на тиждень, у тому числі в суботу – не менше шести годин; надання суб'єкту звернення, який звернувся по допомогу, засобів телекомунікації (телефону, електронної пошти, інших засобів зв'язку), інформації про порядок надання адміністративних послуг; видання довідково-інформаційних матеріалів про адміністративні послуги та безоплатне поширення таких матеріалів у приміщеннях, у яких здійснюється прийом суб'єктів звернень; облаштування скриньки для висловлення суб'єктами звернень зауважень і пропозицій щодо якості надання адміністративних послуг, проведення щорічного аналізу таких зауважень і пропозицій, вжиття відповідних заходів; надання адміністративних послуг за принципом “єдиного вікна”, а також використання засобів “електронної черги” тощо.

Принцип доступності та зручності для суб'єктів звернень передбачає врахування інтересів і потреб фізичних та юридичних осіб споживачів послуг в організації надання адміністративних послуг підрозділами ОВС. Результат надання вказаних послуг передається суб'єктові звернення особисто (в тому числі його / її представнику) – при пред'явленні документа, який посвідчує особу, та документа, який підтверджує повноваження представника; або, у випадках, передбачених законодавством, передається в інший, зручний для суб'єкта звернення, спосіб: засобами поштового зв'язку – рекомендованим листом із повідомленням про вручення; або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку.

Цей принцип гарантує право суб'єкта звернення на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних підрозділів ОВС як суб'єктів надання адміністративних послуг. Суб'єкт звернення має право подати скаргу до адміністративних підрозділів ОВС або до вищого органу внутрішніх справ системи МВС відносно того адміністративного підрозділу ОВС, що вирішив справу, або в порядку адміністративного провадження до адміністративного суду упродовж тридцяти днів з моменту доведення результату надання адміністративної послуги до відома цього суб'єкта, що передбачено загальною нормою адміністративного права.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок про те, що спеціальні (процедурні) принципи надання адміністративних послуг, які вперше розглянуто у цій статті, є актуальними для врегулювання відносин між органами публічної влади та громадянами, що дає змогу чіткіше зрозуміти їх зміст та особливості застосування. Отже, розглянуті принципи не претендують на вичерпність і довершеність, ця проблема вимагає подальших наукових досліджень, які сприятимуть

глибшому розумінню та постійному вдосконаленню галузі адміністративного права, її інститутів, механізмів правотворчості й правозастосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов та ін. ; під ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Юридична думка, 2007–2004. – Т. 1. Загальна частина. – 584 с.
2. *Admihistration and You*. Principles of Administrativt Law Concernig the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Council of Europe, Directorate of Legal Affairs, Stasbourg, 1996, P. 72–80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.csr.ru/ upload/editor files/file0025.pdf](http://www.csr.ru/upload/editor_files/file0025.pdf).
3. Адміністративні послуги МВС та ДМС України : результати соціологічного дослідження : Харківський інститут соціальних досліджень 2 жовтня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // khisr.kharkov.ua/index.php?id](http://khisr.kharkov.ua/index.php?id).
4. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.
5. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 3 січня 2013 р. № 13 // Офіційний вісник України. – 2013.– № 4. – Ст. 109.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Юридична енциклопедія : в 3 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”. – 2001. – 792 с.
8. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
9. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
10. Новый юридический словарь / Под. ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 2006. – 1088 с.
11. Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних : Закон України від 6 липня 2010 р. № 2438-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 46. – Ст. 542.
12. Про Державну службу України з питань захисту персональних даних : Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 390/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – Ст. 1160.
13. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – 736 с.

Отримано 21.10.2013